

Monika Kaczurak-Kozak

Rozdział I. Środki pieniężne

1. Wyjaśnienie pojęć

Aktywa pieniężne (art. 2 ust. 1 pkt 25 RachunkU) – to aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz. Do aktywów pieniężnych zalicza się również inne aktywa finansowe, w tym w szczególności, naliczone odsetki od aktywów finansowych.

Krajowe środki płatnicze (art. 2 ust. 1 pkt 6 PrDew) – to waluta polska oraz papiery wartościowe i inne dokumenty pełniące funkcję środka płatniczego, wystawione w walucie polskiej.

Waluta polska (art. 2 ust. 1 pkt 7 PrDew) – to znaki pieniężne (banknoty i monety), będące w kraju prawnym środkiem płatniczym, a także znaki pieniężne wycofane z obiegu, lecz podlegające wymianie.

Waluta obca (art. 2 ust. 1 pkt 10 PrDew) – to znaki pieniężne (banknoty i monety), będące poza krajem prawnym środkiem płatniczym, a także znaki pieniężne wycofane z obiegu, lecz podlegające wymianie.

Dewizy (art. 2 ust. 1 pkt 12 PrDew) – to papiery wartościowe i inne dokumenty, pełniące funkcję środka płatniczego, wystawiane w walutach obcych.

2. Komentarz

2.1. Wprowadzenie

Podstawową grupą operacji gospodarczych zachodzących w budżecie państwa i w budżetach JST są operacje pieniężne. Wynikają one z konieczności realizacji przez państwo i JST określonych zadań publicznych, co z kolei wymaga gromadzenia i wydatkowania środków pieniężnych oraz przeprowadzania rozliczeń pieniężnych.

Zasady gromadzenia i wydatkowania środków pieniężnych oraz przeprowadzania rozliczeń pieniężnych regulują przepisy FinPubU oraz innych uzupełniających aktów prawnych. W zakresie ewidencji środków pieniężnych oraz ujęcia ich w sprawozdawczości należy stosować się do SzczegZasRachR.

Środki pieniężne zalicza się do aktywów danej jednostki i wykazuje w sporządzanym przez nią bilansie. W przypadku JST układ informacji bilansu z wykonania budżetu JST, stanowiący załącznik Nr 7 do SzczegZasRachR, wskazuje, że środki pieniężne są jedną z trzech grup składających się na aktywa:

- 1) wiersz I. Środki pieniężne,
- 2) wiersz II. Należności i rozliczenia,
- 3) wiersz III. Rozliczenia międzyokresowe.

Środki pieniężne w bilansie z wykonania budżetu uszczegóławia się, wyodrębniając:

- 1) poz. 1.1. Środki pieniężne budżetu,
- 2) poz. 1.2. Pozostałe środki pieniężne.

W bilansie budżetu państwa, stanowiącym załącznik Nr 8 do SzczegZasRachR, środki pieniężne (wiersz I) obejmują środki pieniężne budżetu, wyodrębnione następująco:

- 1) poz. 1.1. Środki pieniężne budżetu państwa,
- 2) poz. 1.2. Środki pieniężne budżetu środków europejskich,
- 3) poz. 1.3. Pozostałe środki pieniężne.

W przedstawionych wierszach wykazuje się środki pieniężne zgromadzone na posiadanych przez jednostkę rachunkach bankowych. Każda jednostka – w celu gromadzenia i wydatkowania środków pieniężnych oraz przeprowadzania rozliczeń pieniężnych – musi posiadać rachunek bankowy. Złożoność zagadnień realizowanych w budżecie państwa i w budżetach JST oraz wymagania wynikające z regulacji prawnych w zakresie wyodrębniania części środków publicznych na oddzielnych rachunkach bankowych, powodują konieczność posiadania więcej niż jednego rachunku bankowego. Kasowa obsługa budżetu odbywa się na poziomie jednostek organizacyjnych wykonujących budżet.

W bilansie z wykonania budżetu JST pozycja 1.1. „Środki pieniężne budżetu” przedstawia informacje:

- 1) o środkach pieniężnych zgromadzonych przez JST na podstawowym rachunku budżetu i jego subkontach oraz
- 2) o środkach pieniężnych przeznaczonych na realizację wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego.

Pozostałe środki pieniężne (poz. 1.2.) obejmują przede wszystkim środki pieniężne w drodze oraz środki pieniężne, które nie stanowią środków pieniężnych budżetu JST.

2.2. Zasady bankowej obsługi budżetu państwa oraz budżetów JST

W kwestii zasad bankowej obsługi budżetu państwa oraz budżetów JST wypowiada się FinPubU.

2.2.1. Rachunki bankowe prowadzone do obsługi budżetu państwa

Zgodnie z art. 196 FinPubU do obsługi budżetu państwa w zakresie krajowych środków finansowych prowadzony jest (poza innymi, wymienionymi w art. 196 FinPubU, rachunkami bankowymi) centralny rachunek bieżący budżetu państwa, z wyodrębnieniem rachunków dochodów i wydatków budżetu państwa oraz rachunków środków do sfinansowania pożyczkowych potrzeb budżetu państwa.

Ważne

Obsługę bankową centralnego rachunku bieżącego budżetu państwa prowadzi Narodowy Bank Polski. Bank Gospodarstwa Krajowego może podjąć jego obsługę, jednak nie wcześniej niż z dniem przyjęcia przez Rzeczpospolitą Polską waluty euro. Obsługa bankowa rachunków budżetu państwa jest prowadzona w ramach umowy rachunku bankowego.

Rodzaje i tryb dokonywania operacji na rachunkach bankowych, prowadzonych dla obsługi budżetu państwa w zakresie krajowych środków finansowych, reguluje OperRach-BankBudżR.

Centralny rachunek bieżący budżetu państwa obejmuje rachunki bankowe:

- 1) dochodów budżetu państwa, odrębnie dla każdego rodzaju dochodów z tytułu: podatku dochodowego od osób prawnych, podatku dochodowego od osób fizycznych, VAT, podatku akcyzowego i podatku od gier, podatku od wydobycia niektórych kopalin, dochodów pobranych przez państwowe jednostki budżetowe, wpływów niewykorzystanych w terminie określonym przez Radę Ministrów środków na wydatki niewygasające, wpływów środków pochodzących z budżetu UE (z wyłączeniem środków budżetu środków europejskich) oraz pozostałych dochodów;
- 2) wydatków budżetu państwa dla obciążeń budżetowych z tytułu przekazywania dysponentom części budżetowych środków na dokonywanie wydatków;
- 3) wydatków niewygasających;
- 4) środków do sfinansowania pożyczkowych potrzeb budżetu państwa, na których ujmowane są:
 - a) przychody budżetu państwa pochodzące:
 - ze sprzedaży papierów wartościowych,
 - z prywatyzacji majątku Skarbu Państwa,
 - ze spłat pożyczek i kredytów udzielonych ze środków publicznych,
 - z otrzymanych pożyczek i kredytów,
 - z innych operacji finansowych,
 - b) rozchody budżetu państwa przeznaczone na:
 - spłaty otrzymanych pożyczek i kredytów,
 - wykup papierów wartościowych,
 - udzielone pożyczki i kredyty,
 - płatności wynikające z odrębnych ustaw, których źródłem finansowania są przychody z prywatyzacji majątku Skarbu Państwa,
 - inne operacje finansowe związane z zarządzaniem długiem publicznym i płynnością,
 - płatności związane z udziałami Skarbu Państwa w międzynarodowych instytucjach finansowych.

Wymienione wyżej rachunki bankowe, tworzące centralny rachunek bieżący budżetu państwa, służą między innymi do:

- 1) gromadzenia dochodów budżetu państwa pobieranych przez organy podatkowe oraz państwowe jednostki budżetowe;
- 2) przekazywania środków budżetu państwa na sfinansowanie wydatków budżetu państwa, ujętych w planach finansowych dysponentów części budżetowych i podległych im dysponentów drugiego i trzeciego stopnia,

oraz przyjmowania środków budżetu państwa zwróconych w danym roku budżetowym przez dysponentów części budżetowych i podległych im dysponentów niższego stopnia oraz innych rozliczeń pieniężnych wymienionych enumeratywnie w § 5 OperRachBank-BudżR.

Zgodnie z art. 48 ust. 2–4 FinPubU agencje wykonawcze, instytucje gospodarki budżetowej, NFZ, PAN, samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, dla których podmiotem tworzącym jest minister, centralny organ administracji rządowej, wojewoda lub uczelnia medyczna, państwowe instytucje kultury, państwowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego oraz wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, lokują wolne środki (z wyjątkiem środków pochodzących z dotacji z budżetu) w formie depozytu u Ministra Finansów. Obowiązek ten obejmuje wolne środki JSFP znajdujące się w jej dyspozycji, które nie są wydatkowane w określonym dniu na wykonywanie zadań oraz funkcjonowanie danej jednostki. Wolne środki nie dotyczą środków w walutach obcych. Środki te ww. JSFP mogą lokować na rachunkach bankowych, w bankach mających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Minister Finansów określił szczegółowe warunki przekazywania i przyjmowania wolnych środków w depozyt. Zawiera je WolneŚrodkR.

2.2.2. Rachunki bankowe prowadzone do obsługi budżetów JST

Zasady wykonywania bankowej obsługi rachunków posiadanych przez JST wynikają z art. 264 FinPubU. Bankową obsługę budżetu JST wykonuje bank wybrany na zasadach określonych w przepisach o zamówieniach publicznych. Zasady wykonywania obsługi bankowej określa umowa zawarta między bankiem a zarządem JST.

Organ stanowiący JST może upoważnić zarząd JST do lokowania wolnych środków budżetowych na rachunkach w innych bankach lub w formie depozytu u Ministra Finansów. Zarząd JST może – w granicach upoważnień zawartych w uchwale budżetowej – zaciągać kredyty w wybranych przez siebie bankach, w trybie określonym w przepisach o zamówieniach publicznych. Ponadto na wyodrębnionym subkoncie podstawowego rachunku bankowego JST gromadzone są środki finansowe na nakłady ujęte w wykazie wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego (opis poniżej).

Rachunek bankowy JST służy do gromadzenia środków pochodzących z wpłat z tytułu dochodów i przychodów tej jednostki (w tym z tytułu otrzymanych pożyczek i kredytów) oraz dokonywania wydatków i rozchodów budżetu danej jednostki (w tym pożyczek i kredytów). Dodatkowo, na wyodrębnionym z rachunku bankowego subconcie, JST mogą tworzyć lokaty terminowe z wolnych środków budżetu.

Jednostki samorządu terytorialnego, w myśl art. 48 ust. 1 FinPubU, mogą dokonywać lokat wolnych środków, z wyjątkiem środków pochodzących z dotacji z budżetu:

- 1) przez zakup skarbowych papierów wartościowych,
- 2) przez zakup obligacji emitowanych przez inne JST,
- 3) na rachunkach bankowych, w bankach mających siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 4) w formie depozytu u Ministra Finansów.

Dotyczy to również takich JSFP, jak: ZUS, KRUS i ich fundusze, samodzielne publiczne ZOZ utworzone przez JST, uczelnie publiczne, samorządowe instytucje kultury oraz samorządowe osoby prawne, utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem przedsiębiorstw, instytutów badawczych, banków i spółek prawa handlowego.

Z kolei, zgodnie z przepisem art. 48 ust. 1a FinPubU, samodzielne publiczne ZOZ, dla których podmiotem tworzącym jest JST, samorządowe instytucje kultury oraz samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, mogą dokonywać lokat wolnych środków, z wyjątkiem środków pochodzących z dotacji z budżetu, także w formie depozytu w JST. Zapis ten ma na celu zwiększenie efektywności wykorzystywania wolnych środków zgromadzonych w sektorze finansów publicznych.

W praktyce JST można spotkać następujące rozwiązania w stosunku do posiadanego przez JST rachunku bankowego:

- 1) rachunek bankowy budżetu pełni jednocześnie funkcję rachunku bieżącego urzędu – rejestrowane na nim wpływy dochodów i wydatków zawarte są w planie finansowym budżetu oraz urzędu,
- 2) rachunek bieżący urzędu służy do przeprowadzania operacji związanych z realizacją planu finansowego wydatków urzędu, natomiast wpłaty dochodów własnych urzędu dokonywane są bezpośrednio na rachunek bankowy budżetu (tzw. system mieszany),
- 3) prowadzone są odrębne rachunki bankowe do obsługi urzędu oraz budżetu JST.

Możliwość zastosowania wspólnego rachunku bankowego w zakresie obsługi bankowej budżetu oraz urzędu wynika z zapisu znajdującego się w opisie konta służącego do ewidencji środków pieniężnych na rachunku bankowym jednostki budżetowej (jako urzędu): Konto „130 Rachunek bieżący jednostki”, może służyć również do ewidencji dochodów i wydatków realizowanych bezpośrednio z rachunku bieżącego budżetu JST. W przypadku stosowania takiego rozwiązania zapisy na rachunku bieżącym urzędu są dokonywane na podstawie wtórników (PK), wystawianych do wyciągów bankowych do rachunku budżetu. Natomiast saldo rachunku bieżącego urzędu w zakresie zrealizowanych wydatków oraz w zakresie dochodów podlega okresowemu przeksięgowaniu na podstawie sprawozdań budżetowych na fundusz jednostki.

2.2.3. Rachunek środków na niewygasające wydatki JST

Generalną zasadą stosowaną w stosunku do wydatków dokonywanych z budżetu JST jest wygasanie z upływem roku budżetowego kwot niezrealizowanych wydatków. Wynika to z zasady roczności budżetu. Jednak ustawodawca, w art. 263 FinPubU, przewidział możliwość realizowania niektórych wydatków w okresie dłuższym niż rok. Organ stanowiący JST może bowiem ustalić, w drodze uchwały, wykaz wydatków, które nie wygasają z upływem roku, oraz określić ostateczny termin dokonania każdego wydatku – ujętego w tym wykazie – w następnym roku budżetowym. W tym wykazie ujmuje się wydatki związane z realizacją umów:

- 1) w sprawie zamówienia publicznego,
- 2) które zostaną zawarte w wyniku zakończonego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, w którym dokonano wyboru wykonawcy.

Łącznie z wykazem wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego, organ stanowiący JST ustala plan finansowy tych wydatków, w podziale na działy i rozdziały klasyfikacji wydatków, z wyodrębnieniem wydatków majątkowych.

Przyjęto przy tym zasadę, iż środki finansowe na wydatki ujęte w wymienionym wyżej wykazie, są gromadzone na wyodrębnionym subkoncie podstawowego rachunku bankowego JST.

Ostateczny termin dokonania wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego, upływa 30 czerwca roku następnego. Środki finansowe niewykorzystane w terminie określonym przez organ stanowiący JST podlegają przekazaniu na dochody budżetu tej jednostki – w terminie 7 dni od dnia określonego przez organ stanowiący JST.

2.3. Zasady rozliczeń pieniężnych za pośrednictwem banków

Przeznaczeniem rachunków bankowych budżetu państwa i budżetów JST jest nie tylko gromadzenie środków publicznych i ich wydatkowanie. Służą one również do przeprowadzania rozliczeń pieniężnych.

Zasady przeprowadzania rozliczeń pieniężnych za pośrednictwem banków zostały uregulowane w przepisach rozdziału 4 PrBank. Podstawą tych rozliczeń jest posiadanie przynajmniej przez jedną ze stron rozliczenia (dłużnik lub wierzyciel) rachunku bankowego. Rozliczenia pieniężne przeprowadza się gotówkowo lub bezgotówkowo, za pomocą papierowych lub informatycznych nośników danych. Rozliczenia gotówkowe przeprowadza się zgodnie z art. 63 ust. 2 PrBank – czekiem gotówkowym lub przez wpłatę gotówkową na rachunek wierzyciela. Czek gotówkowy stanowi dyspozycję wystawcy czeku udzieloną trasatowi obciążenia jego rachunku kwotą, na którą czek został wystawiony, oraz wypłaty tej kwoty okazicielowi czeku lub osobie wskazanej na czeku (art. 63b ust. 1 PrBank). W przypadku rozliczeń związanych z realizacją budżetu państwa lub budżetu JST rozliczenia gotówkowe są realizowane za pośrednictwem kasy banku prowadzącego bankową obsługę budżetu.

Przeprowadzanie rozliczeń bezgotówkowych, zgodnie z art. 63 ust. 3 PrBank, odbywa się w szczególności:

- 1) poleceniem przelewu,
- 2) poleceniem zapłaty,
- 3) czekiem rozrachunkowym,
- 4) kartą płatniczą.

Stosownie do art. 63c PrBank **polecenie przelewu to** udzielona bankowi dyspozycja dłużnika obciążenia jego rachunku bankowego określoną kwotą i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela. Bank wykonuje dyspozycję dłużnika w sposób przewidziany w umowie rachunku bankowego.

Polecenie zapłaty stanowi udzieloną bankowi lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej dyspozycję wierzyciela, obciążenia określoną kwotą rachunku bankowego dłużnika lub rachunku dłużnika w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej i uznania tą kwotą rachunku wierzyciela. Dyspozycja wierzyciela oznacza równocześnie jego zgodę na cofnięcie przez bank lub spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową dłużnika obciążenia rachunku dłużnika i cofnięcie uznania rachunku wierzyciela, w przypadku dokonanego przez dłużnika odwołania polecenia zapłaty, o którym mowa w art. 63d ust. 6 PrBank. Warunki przeprowadzania rozliczeń poleceniem zapłaty zawarto w art. 63d PrBank.

Czek rozrachunkowy, zgodnie z art. 63e PrBank, to dyspozycja wystawcy czeku udzielona trasatowi do obciążenia jego rachunku kwotą, na którą czek został wystawiony, oraz uznania tą kwotą rachunku posiadacza czeku.

Na warunkach określonych w umowach, strony mogą stosować w rozliczeniach bezgotówkowych także **karty płatnicze**. Prawa i obowiązki wydawcy i posiadacza karty płatniczej określa UsłPłU. Karta płatnicza została zdefiniowana w art. 2 pkt 15a UsłPłU. Jest to karta uprawniająca do wypłaty gotówki lub umożliwiająca złożenie zlecenia płatniczego za pośrednictwem akceptanta lub agenta rozliczeniowego, akceptowana przez akceptanta w celu otrzymania przez niego należnych mu środków.

2.4. Zasada kasowa w ewidencji budżetu

Ewidencja wykonania budżetu i związane z nią operacje pieniężne podlegają szczególnym rozwiązaniom i wymogom, wynikającym z FinPubU. Zgodnie z art. 40 ust. 2 pkt 1 FinPubU dochody i wydatki ujmuje się w terminie ich zapłaty, niezależnie od rocznego budżetu, którego dotyczą. Oznacza to przyjęcie zasady kasowego wykonywania budżetu. Według niej rejestruje się jedynie dochody, które faktycznie wpłynęły na rachunek bankowy w danym roku, i wydatki, które rzeczywiście zostały poniesione (kwoty pobrane z rachunku bankowego), niezależnie od okresu, którego dotyczą. Jest to istotna różnica w stosunku do powszechnie stosowanej zasady memoriałowej, wynikającej z RachunkuU.

Rozwinięciem i jednocześnie potwierdzeniem stosowania zasady kasowej w odniesieniu do budżetu państwa i budżetów JST są zapisy zawarte w SzczegZasRachR – w § 3 i § 5. W zakresie budżetu państwa ustalenie deficytu oraz nadwyżki lub deficytu środków europejskich następuje na odrębnych kontach księgowych – w zakresie faktycznie (ka-

sowo) zrealizowanych podatkowych i niepodatkowych dochodów i wydatków budżetu państwa, oraz na odrębnych kontaktach księgowych – w zakresie faktycznie (kasowo) zrealizowanych dochodów i wydatków budżetu środków europejskich. Natomiast w celu ustalenia nadwyżki lub deficytu budżetów JST operacje dotyczące ich dochodów i wydatków są ujmowane w księgach rachunkowych na odrębnych kontaktach księgowych, w zakresie faktycznie (kasowo) zrealizowanych wpływów i wydatków, dokonanych na bankowych rachunkach budżetów oraz rachunkach bieżących dochodów i wydatków budżetowych jednostek budżetowych, z wyjątkiem operacji szczególnych, określonych w odrębnych przepisach.

2.5. Wycena środków pieniężnych

Sposób wyceny aktywów pieniężnych wynika z przepisów Rachunku. Jednak JSFP muszą uwzględniać również przepisy wynikające z SzczegZasRachR.

Aktywa pieniężne, zgodnie z art. 28 ust. 1 pkt 10 Rachunku, na dzień bilansowy wycenia się w wartości nominalnej. W przypadku środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych, ich wartość nominalna wynika z salda potwierdzonego wyciągami bankowymi. Saldo to obejmuje również naliczone przez bank odsetki, postawione do dyspozycji właściciela rachunku bankowego.

Wyrażone w walutach obcych operacje gospodarcze ujmuje się w księgach rachunkowych na dzień ich przeprowadzenia – o ile odrębne przepisy dotyczące środków pochodzących z budżetu UE i innych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz środków niepodlegających zwrotowi, pochodzących ze źródeł zagranicznych, nie stanowią inaczej – odpowiednio, po kursie:

- 1) faktycznie zastosowanym w tym dniu, wynikającym z charakteru operacji – w przypadku sprzedaży lub kupna walut oraz zapłaty należności lub zobowiązań,
- 2) średnim ogłoszonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski z dnia poprzedzającego ten dzień – w przypadku zapłaty należności lub zobowiązań, jeżeli nie jest zasadne zastosowanie kursu, o którym mowa w pkt 1, a także w przypadku pozostałych operacji.

Jeżeli aktywa i pasywa są wyrażone w walutach, dla których Narodowy Bank Polski nie ogłasza kursu, to kurs tych walut określa się w relacji do wskazanej przez jednostkę waluty odniesienia, której kurs jest ogłaszany przez Narodowy Bank Polski.

W przypadku składników aktywów (z wyłączeniem udziałów w jednostkach podporządkowanych, wycenianych metodą praw własności) i pasywów wyrażonych w walutach obcych ich wycena na dzień bilansowy odbywa się po obowiązującym na ten dzień średnim kursie ogłoszonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na szczególny zapis, zawarty w § 12 SzczegZasRachR, wskazujący, że według zasad obowiązujących na dzień bilansowy wycenia się, nie później niż na koniec kwartału, należności i zobowiązania oraz inne składniki aktywów i pasywów wyrażone w walutach obcych.

Przykład

Samorządowy zakład budżetowy zakupił 16.12.2016 r. materiały w walucie obcej na kwotę 1100 euro. Termin zapłaty ustalono na 3.1.2017 r.

1. Wycena transakcji zakupu materiałów w walucie obcej, w momencie wprowadzenia do ksiąg rachunkowych: kurs średni NBP na dzień poprzedzający zakup, tj. na 15.12.2016 r., wyniósł 4,45 zł/euro.

$$1100 \text{ zł} \times 4,45 \text{ zł/euro} = 4895 \text{ zł}$$

2. Wycena zobowiązania na koniec kwartału/roku: kurs średni NBP na 31.12.2016 r. wyniósł 4,42 zł/euro.

$$1100 \text{ zł} \times 4,42 \text{ zł/euro} = 4862 \text{ zł}$$

W wyniku tej wyceny powstały dodatnie różnice kursowe w kwocie 33 zł.

3. Zapłata zobowiązania na 3.1.2017 r.: kurs banku obsługującego zakład na dzień zapłaty wyniósł 4,40 zł/euro.

$$1100 \text{ zł} \times 4,40 \text{ zł/euro} = 4840 \text{ zł}$$

Dodatnie różnice kursowe wyniosły 55 zł.

3. Schematy księgowania z wyjaśnieniami

3.1. Ogólne zasady ewidencji środków pieniężnych w księgach budżetów JST

Zasady ewidencji środków pieniężnych na rachunkach bankowych JST wynikają z SzczegZasRachR. W planie kont dla budżetów JST, stanowiącym załącznik nr 2 do SzczegZasRachR, wyodrębniono następujące konta służące do ewidencji środków pieniężnych w księgach budżetów JST:

- 1) 133 „Rachunek budżetu”,
- 2) 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki”,
- 3) 140 „Środki pieniężne w drodze”.

3.2. Zasady ewidencji na koncie 133 „Rachunek budżetu”

Do ewidencji operacji pieniężnych, dokonywanych na bankowych rachunkach budżetu, służy konto 133 „Rachunek budżetu”. Zapisy na tym koncie są dokonywane na podstawie dokumentów bankowych, co oznacza konieczność występowania zgodności zapisów między jednostką a bankiem. W przypadku błędu w dokumencie bankowym sumy księguje się zgodnie z wyciągiem, natomiast różnicę wynikającą z błędu odnosi się na konto 240 „Pozostałe rozrachunki”, jako „sumy do wyjaśnienia”. Tę różnicę wyksięguje się na podstawie dokumentu bankowego zawierającego sprostowanie błędu.

Na stronie Wn konta 133 „Rachunek budżetu” ujmuje się wpływy środków pieniężnych na rachunek budżetu, w tym również spłaty dotyczące kredytu udzielonego przez bank na rachunku budżetu, oraz wpływy kredytów przelanych przez bank na rachunek budżetu, w korespondencji z kontem 134 „Kredyty bankowe”.

Na stronie Ma konta 133 „Rachunek budżetu” rejestruje się wypłaty z rachunku budżetu, w tym również wypłaty dokonane w ramach kredytu udzielonego przez bank na rachunku budżetu (saldo kredytowe konta 133 „Rachunek budżetu”) oraz wypłaty z tytułu spłaty kredytu przelanego przez bank na rachunek budżetu, w korespondencji z kontem 134 „Kredyty bankowe”.

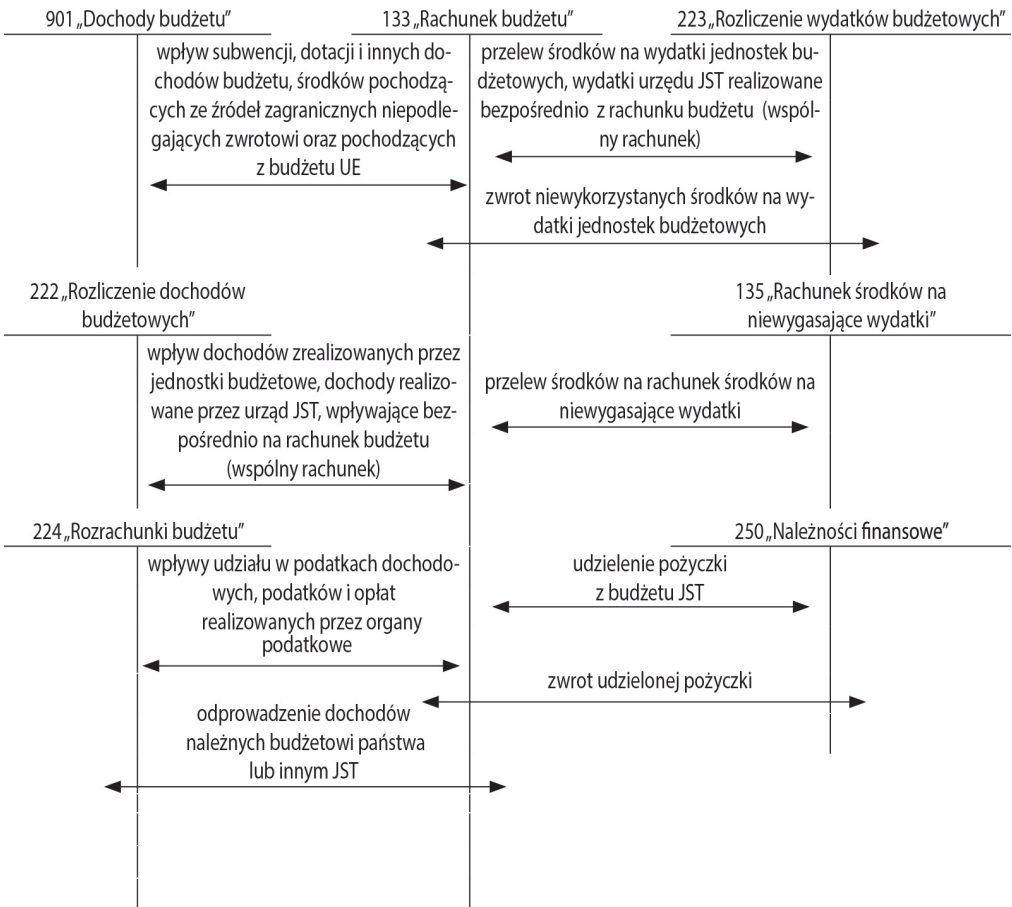
Konto 133 „Rachunek budżetu” służy również do ujmowania lokat dokonywanych ze środków rachunku budżetu.

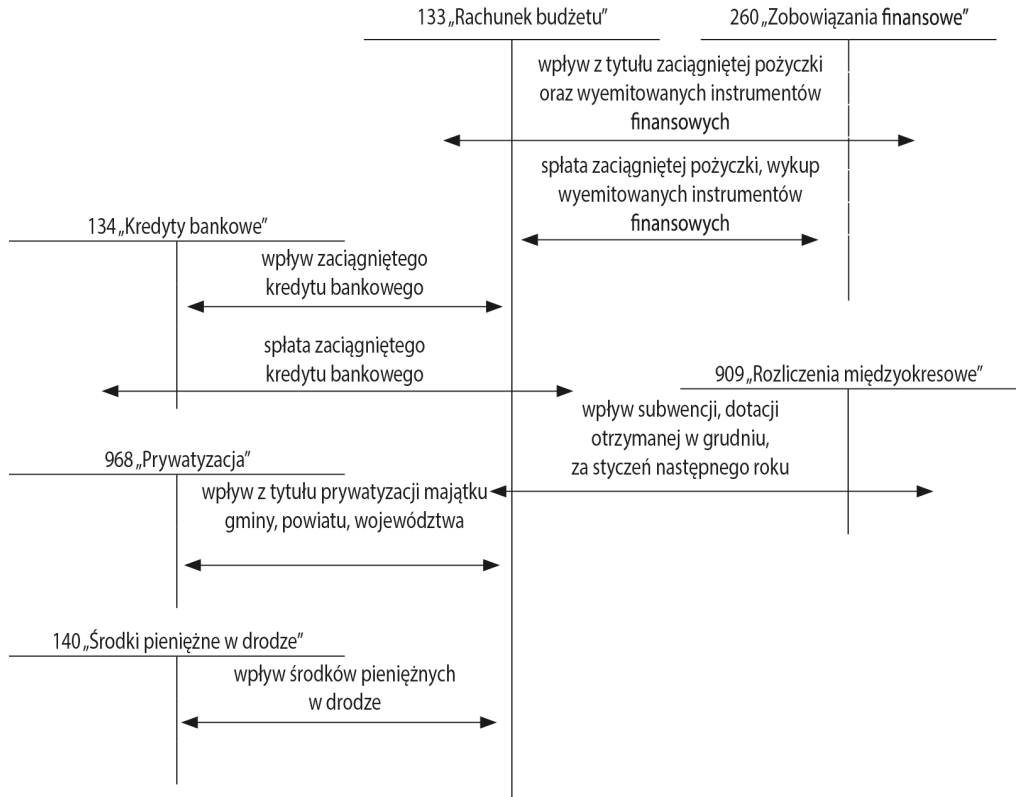
Konto 133 może wykazywać:

- 1) saldo Wn – oznaczające stan środków pieniężnych na rachunku budżetu,
- 2) saldo Ma – prezentujące kwotę wykorzystanego kredytu bankowego udzielonego przez bank na rachunku budżetu.

Przykładowe operacje gospodarcze zachodzące na koncie 133 „Rachunek budżetu” przedstawia schemat 1.

Schemat 1. Ewidencja środków pieniężnych na rachunku budżetu

3.3. Zasady ewidencji na koncie 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki”

Do ewidencji operacji pieniężnych na rachunku bankowym środków na niewygasające wydatki służy konto 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki”. Podstawą zapisów na tym koncie są wyłącznie dokumenty bankowe, w związku z czym musi zachodzić zgodność zapisów między jednostką a bankiem.

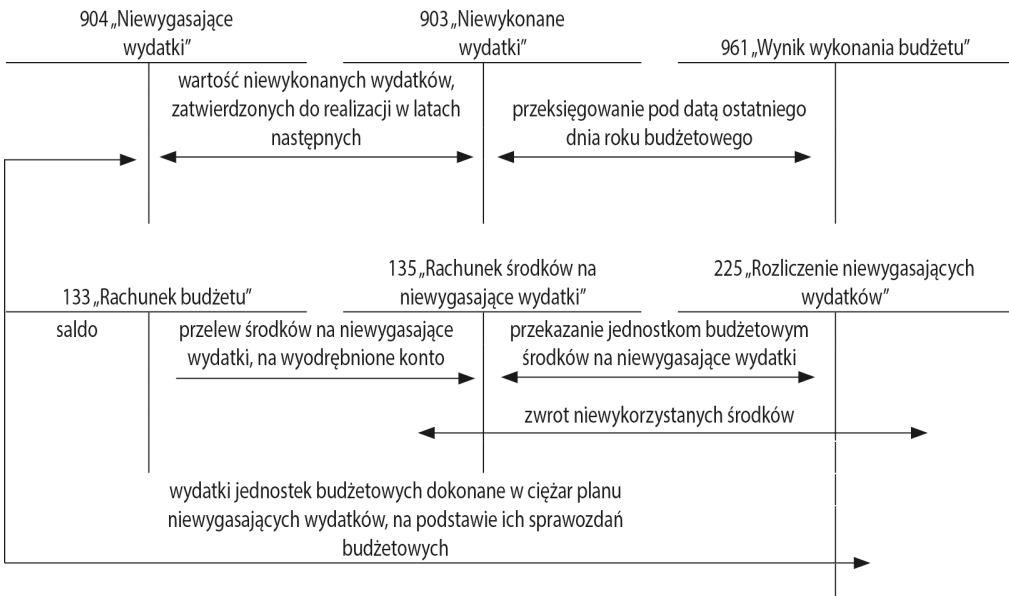
Na stronie Wn konta 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki” ujmuje się wpływy środków pieniężnych na rachunek środków na niewygasające wydatki, w korespondencji z kontem 133 „Rachunek budżetu”.

Na stronie Ma konta 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki” ujmuje się wypłaty z rachunku środków na niewygasające wydatki, na pokrycie wydatków niewygasających, w korespondencji z kontem 225 „Rozliczenie niewygasających wydatków”.

Konto 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki” może wykazywać saldo Wn oznaczające stan środków pieniężnych na rachunku środków na niewygasające wydatki.

Na schemacie 2 przedstawiono sposób ewidencji księgowej środków pieniężnych, związanych z planem wydatków niewygasających.

Schemat 2. Ewidencja wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego

Należy przy tym nadmienić, iż w księgach budżetu operacje związane z ewidencją niewygasających wydatków, ujmowane są w roku uchwalenia wykazu wydatków niewygasających oraz planu finansowego tych wydatków, jak również w roku realizacji tego planu przez właściwą jednostkę.

Przykład

Uchwałą rady gminy z czerwca 2016 r. przyjęto do realizacji w 2017 r. inwestycję pod nazwą „Budowa sieci kanalizacji sanitarnej” o wartości 550 000 zł. Inwestycję ujęto w wykazie wydatków, które nie wygasają z upływem 2016 r., oraz w planie finansowym wydatków niewygasających. Z podstawowego rachunku budżetu przelano środki pieniężne, przeznaczone na realizację inwestycji, na wyodrębnione konto bankowe dotyczące wydatków niewygasających. Przekazano jednostce budżetowej realizującej plan wydatków niewygasających środki na inwestycję. Wydatki zrealizowane przez jednostkę budżetową w ciężar planu finansowego wydatków niewygasających, wynikające ze sprawozdania jednostkowego Rb-28S, wyniosły 530 000 zł. Jednostka zwróciła niewykorzystaną część, w kwocie 20 000 zł, na rachunek budżetu. Przekazane środki finansowe przebiegano na dochody budżetu.

Rozwiązanie

Zapisy w księgach budżetu w 2016 r.

904 „Niewygasające wydatki”	903 „Niewykonane wydatki”	133 „Rachunek budżetu”
550 000 (1)	1) 550 000 550 000 (3)	Sp.) X 550 000 (2)
135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki”	961 „Wynik wykonania budżetu”	
2) 550 000	3) 550 000	

Objaśnienia:

1. Wartość wydatków zatwierdzonych przez radę gminy do realizacji w roku następnym	550 000 zł
2. Przekazanie środków pieniężnych, w kwocie ujętej w planie finansowym wydatków niewygasających, na wyodrębniony rachunek środków na niewygasające wydatki	550 000 zł
3. Przeksięgowanie, pod datą ostatniego dnia roku budżetowego, niewykonanych wydatków na wynik wykonania budżetu	550 000 zł ¹

Zapisy w księgach budżetu w 2017 r.

135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki”		225 „Rozliczenie niewygasających wydatków”		904 „Niewygasające wydatki”	
Sp.) 550 000	550 000 (1)	1) 550 000	530 000 (2)	2) 530 000	550 000 (Sp.
3) 20 000	20 000 (4)		20 000 (3)	5) 20 000	
		901 „Dochody budżetu”		961 „Wynik wykonania budżetu”	
133 „Rachunek budżetu”		6) 20 000	20 000 (5)		20 000 (6)
4) 20 000					

Objaśnienia:

1. Przekazanie środków, na rachunek jednostki realizującej zadanie ze środków niewygasających wydatków	550 000 zł
2. Wydatki zrealizowane przez jednostkę w ciężar planu niewygasających wydatków, wynikające z przekazanego sprawozdania	530 000 zł
3. Zwrot niewykorzystanych przez jednostkę środków na wydatki niewygasające	20 000 zł
4. Przelew niewykorzystanych środków pieniężnych na niewygasające wydatki, na rachunek budżetu	20 000 zł
5. Przeniesienie niewykorzystanych środków na niewygasające wydatki, po upływie terminów określonych w wykazie tych wydatków, na dochody budżetu	20 000 zł
6. Przeniesienie dochodów budżetowych, pod datą ostatniego dnia roku budżetowego, na konto wynik wykonania budżetu	20 000 zł

3.4. Zasady ewidencji na koncie 140 „Środki pieniężne w drodze”

Do ewidencji środków pieniężnych w drodze służy konto 140 „Środki pieniężne w drodze”. Na tym koncie księguje się środki pieniężne w drodze, w tym:

- 1) środki otrzymane z innych budżetów, w przypadku gdy środki te zostały przekazane w poprzednim okresie sprawozdawczym i są objęte wyciągiem bankowym z datą następnego okresu sprawozdawczego,

¹ W roku następnym, pod datą zatwierdzenia sprawozdania z wykonania budżetu, saldo konta 961 przenosi się na konto 960. Zapis ten pominięto w księgowaniach 2017 r.

- 2) kwoty wpłacane przez inkasentów, za pośrednictwem poczty lub bezpośrednio do banku, z tytułu dochodów budżetowych, w przypadku potwierdzenia wpłaty przez bank w następnym okresie sprawozdawczym,
- 3) przelewy dochodów budżetowych, zrealizowane przez bank płatnika w okresie sprawozdawczym i objęte wyciągami bankowymi z rachunku bieżącego budżetu, w następnym okresie sprawozdawczym.

Podstawą wyodrębniania środków pieniężnych w drodze jest zasada ewidencji środków pieniężnych na podstawie wyciągów bankowych, zawarta w opisie konta 133 „Rachunek budżetu”. Dokonane wpłaty, które nie zostały potwierdzone wyciągami bankowymi, nie mogą zostać zaksięgowane na rachunku budżetu.

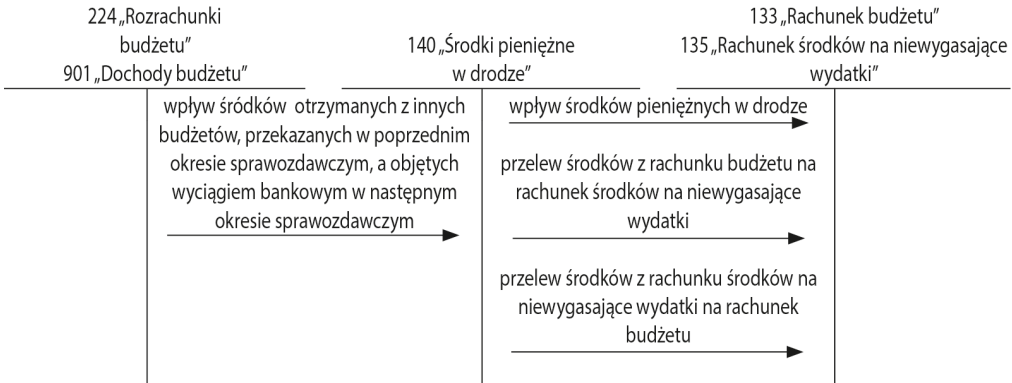
Środki pieniężne w drodze mogą być ewidencjonowane na bieżąco lub tylko na przełomie okresów sprawozdawczych, stosownie do przyjętej w JST techniki księgowania. Przyjętą zasadę należy umieścić polityce rachunkowości danej jednostki.

Na stronie Wn konta 140 „Środki pieniężne w drodze” ujmuje się zwiększenia stanu środków pieniężnych w drodze, a na stronie Ma tego konta ich zmniejszenia.

Konto 140 „Środki pieniężne w drodze” może wykazywać saldo Wn, które oznacza stan środków pieniężnych w drodze.

Sposób ewidencji środków pieniężnych w drodze przedstawia schemat 3.

Schemat 3. Ewidencja środków pieniężnych w drodze w JST

4. Sposób udokumentowania/forma urządzenia ewidencyjnego

Ujęcie środków pieniężnych w księgach rachunkowych wymaga odpowiedniego ich udokumentowania. Każdy dowód stanowiący podstawę zapisu księgowego powinien spełniać wymogi zawarte w art. 21 ust. 1 RachunkuU.

Podstawą ewidencji operacji pieniężnych na rachunkach bankowych są wyłącznie dokumenty bankowe. W związku z tym musi zachodzić zgodność między zapisami w księgach budżetu i w księgach banku.

Dokumentami potwierdzającymi dokonanie operacji pieniężnych na rachunku bankowym są wyciągi bankowe, najczęściej drukowane lub importowane w postaci elektronicznej z systemu obsługi bankowej przez upoważnione osoby. Wyciągi bankowe podlegają sprawdzeniu z dokumentami źródłowymi, jeżeli takie występują. Podstawowymi dowodami źródłowymi do wyciągów bankowych są polecenia przelewu i wszelkie dowody wpłat własnych i wpłat z rachunku bankowego.

Ewidencja szczegółowa do konta 133 „Rachunek budżetu” jest prowadzona według poszczególnych rachunków bankowych czy rodzajów środków pieniężnych. Wyodrębnić można m.in.: rachunek podstawowy, rachunek lokat terminowych, inne rachunki bankowe np. służące do ewidencji dotacji, gdy organ dotujący wymaga odrębnego rachunku bankowego. Do konta 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki” ewidencja szczegółowa jest prowadzona według jednostek, którym przekazano wydatki niewygasające. Do konta 140 „Środki pieniężne w drodze” może być prowadzona ewidencja szczegółowa np. według rodzajów środków pieniężnych w drodze czy poszczególnych inkasentów.

5. Powiązania ze sprawozdawczością finansową i budżetową

Środki pieniężne są wykazywane w bilansach: budżetu państwa oraz z wykonania budżetów JST.

W bilansie budżetu państwa środki pieniężne ujmuje się w części I. Środki pieniężne, w podziale na:

- 1) poz. 1.1. Środki pieniężne budżetu – wiersz ten obejmuje środki pieniężne na rachunku centralnym budżetu, ujęte na koncie 133 „Centralny rachunek bieżący budżetu państwa”,
- 2) poz. 1.2. Środki pieniężne budżetu środków europejskich – wiersz ten obejmuje środki wynikające z operacji pieniężnych dokonywanych na rachunkach środków europejskich, księgowanych na koncie 138 „Rachunek budżetu środków europejskich”,
- 3) poz. 1.3. Pozostałe środki pieniężne – wiersz ten obejmuje inne środki pieniężne, których ewidencja odbywa się m.in. na koncie 139 „Inne rachunki bankowe” czy koncie 141 „Inne środki pieniężne”.

W bilansie z wykonania budżetu JST środki pieniężne ujmuje się w aktywach, w części I, w podziale na:

- 1) poz. 1.1. Środki pieniężne budżetu – wiersz ten obejmuje środki pieniężne na rachunku budżetu, ujęte na koncie 133 „Rachunek budżetu”, oraz środki pieniężne zgromadzone na rachunku wydatków niewygasających, ujęte na koncie 135 „Rachunek środków na niewygasające wydatki”,

- 2) poz. 1.2. Pozostałe środki pieniężne – wiersz ten obejmuje środki pieniężne w drodze, ujęte na koncie 140 „Środki pieniężne w drodze”.

Stan środków pieniężnych na rachunku bankowym, wynikający z ewidencji księgowej, na dzień bilansowy musi być zgodny z potwierdzeniem salda przez bank prowadzący rachunek bankowy.

Stan środków pieniężnych dotyczących budżetów JST jest również wykazywany w sprawozdaniach budżetowych wynikających z SprBudżR oraz SprOperFinR.

Podstawowym sprawozdaniem budżetowym, poświęconym wprost środkom pieniężnym, jest sprawozdanie Rb-ST – sprawozdanie o stanie środków na rachunkach bankowych JST. Część środków pieniężnych JST widoczna jest również w sprawozdaniu budżetowym Rb-NDS o nadwyżce/deficycie JST. Zgodnie z wyjaśnieniami MF (pismo z 11.10.2010 r., ST2-4834-27/SZH/201/1212) wykazuje się w nim m.in. rozchody z tytułu lokat założonych w okresie sprawozdawczym. Lokaty przekraczające rok budżetowy powinny być planowane w § 994 „Przelewy na rachunki lokat” (rozchody). Dane w zakresie lokat powinny wynikać z ewidencji analitycznej do konta 133 „Rachunek budżetu”.

W sprawozdaniu w zakresie operacji finansowych Rb-N (kwartalne sprawozdanie o stanie należności oraz wybranych aktywów finansowych) wskazuje się m.in.: wartość depozytów na żądanie, w tym lokaty typu „overnight”, oraz depozytów terminowych, obejmujących środki zgromadzone na lokatach terminowych. Uwzględnia się w nim również stan środków pieniężnych w drodze, jako depozyty na żądanie (kolumna nr 10 – banki lub – gdy rachunek prowadzony jest przez NBP – kolumna 9 – bank centralny), gdyż wykazuje się je w miejscu docelowym.

Podstawa prawna:

- art. 40 ust. 2 pkt 1, art. 48 ust. 1, 1a, 2–4, art. 196, 263, 264 FinPubU,
- § 5 OperRachBankBudżetR,
- art. 63 ust. 2, 3, art. 63b ust. 1, art. 63c, art. 63d, 63d ust. 6, art. 63e PrBank,
- art. 2 ust. 1 pkt 6, 7, 10, 12 PrDew,
- art. 2 ust. 1 pkt 25, art. 21 ust. 1, art. 28 ust. 1 pkt 10 Rachunku,
- § 3, § 5, § 12 SzczegZasRachR,
- art. 2 pkt 15a UsłPłU.